

Neuropsychologische factoren in relatie tot succes van behandeling van jongeren met een maatregel Plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ) en jongeren met een machtiging Gesloten Jeugdzorg (GJZ).

WODC 2010-2011

Olivier Colins, Marlieke Hermans en Robert Vermeiren.

Samenvatting

Het algemene doel van voorliggend onderzoeksrapport was inzicht te bieden in de mate waarin jongeren met een plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ) en jongeren met een machtiging Gesloten Jeugdzorg (GJZ) neuropsychologische disfuncties vertonen en in welke mate deze disfuncties samenhangen met behandelbetrokkenheid en -succes. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het WODC en maakt deel uit van de PIJ-onderzoeksprogrammering. De laatste jaren is er veel aandacht uitgegaan naar het bieden van maatwerk met betrekking tot de behandeling van antisociale jongeren. Tevens is de laatste jaren duidelijk geworden dat neuropsychologisch (dis)functioneren een grote rol speelt bij het ontstaan en persisteren van antisociaal gedrag. Dit suggereert meteen dat het neuropsychologische (dis)functioneren in rekening moet worden gebracht bij het bieden van maatwerk.

Voorliggend onderzoeksrapport gaat dan ook na of PIJ- en GJZ-jongeren (dezelfde) neuropsychologische disfuncties laten zien inzake executief functioneren (i.e. inhibitie, werkgeheugen en planning) en gevoeligheid voor beloning/ ongevoeligheid voor straf; of dergelijke neuropsychologische disfuncties meer voorkomen bij PIJ- en GJZ-jongeren met meer (versus minder) ADHD-symptomen; of neuropsychologische disfuncties van PIJ- en GJZ-jongeren gerelateerd zijn aan factoren (gedrags- en emotionele problemen, agressie) die worden verondersteld te verbeteren na behandeling; en tenslotte of neuropsychologische disfuncties van PIJ- en GJZ-jongeren gerelateerd zijn aan behandelbetrokkenheid en behandelsucces.

In totaal hebben 65 jongens (47 PIJ-jongens en 18 GJZ-jongens) daadwerkelijk deelgenomen aan het onderzoek in de periode van januari 2011 tot en met november 2011. De executieve functies inhibitie, werkgeheugen en planning werden operationeel gemaakt door middel van de Stroop-kleur-woord taak, de Wisconsin Card Sorting Test, de Vijftien Woordentest, Cijferreeksen en de BADS dierentuinplattegrond. Gevoeligheid voor belonen/ongevoeligheid voor straf werd gemeten aan de hand van de Iowa Gambling Task. Behandelbetrokkenheid en behandelsucces (bijv. minder gedragsproblemen, minder agressie) werd voornamelijk gedefinieerd op basis van zelfrapportagevragenlijsten die zowel tijdens de basismeting als tijdens de verschillende hermetingen (één meting per maand over een periode van 5 maanden) na de basismeting aan de deelnemers werden aangeboden.

Voorliggend onderzoeksrapport toont aan dat PIJ- en GJZ-jongens een heterogene groep vormen inzake neuropsychologisch (dis)functioneren. Dit betekent dat er jongens zijn die op één of meerdere van de onderzochte gebieden van werkgeheugen, inhibitie, planning, beloningsgevoeligheid, en strafongevoeligheid een disfunctie vertonen, maar dat er ook jongens zijn die op geen enkele van deze gebieden problemen hebben. De aanwezigheid van een neuropsychologische disfunctie bleek samen te hangen met emotionele problemen en gedragsproblemen, maar niet met agressie gemeten bij de aanvang van het onderzoek. Daarnaast blijken de executieve functies inhibitie en werkgeheugen significant

gerelateerd te zijn aan het aantal ADHD-symptomen. Gevoeligheid voor beloning en ongevoeligheid voor straf bleken niet samen te hangen met zowel gedrags- en emotionele problemen, ADHD-symptomen als agressie.

Betreffende de relatie tussen neuropsychologisch (dis)functioneren en behandelbetrokkenheid lijkt een disfunctie in planningsvaardigheden er voor te zorgen dat PIJ- en GJZ-jongens meer open staan om zichzelf te veranderen. Alhoewel gedragsproblemen en emotionele problemen verondersteld werden te verbeteren na behandeling bleken jongens na drie maanden gemiddeld meer gedrags- en emotionele problemen te rapporteren dan tijdens de basismeting. Onderzoeken of neuropsychologisch (dis)functioneren gerelateerd is aan behandel succes is dan ook moeilijk. Neuropsychologisch (dis)functioneren bleek alvast niet samen te hangen met deze gedrags- en emotionele problemen gemeten drie maand na de eerste meting. Tevens bleek uit het onderzoek dat de mate waarin agressie bij PIJ- en GJZ-jongens voorkwam niet afnam na drie maanden behandeling. Ook deze bevinding maakt het moeilijk om van behandel succes te spreken. Een disfunctie in planningsvaardigheden bleek echter positief gerelateerd aan agressie gemeten drie maand na de eerste meting. Dit suggereert dat het trainen van planningsvaardigheden mogelijk wel tot behandel succes kan leiden (i.e. een vermindering van agressief gedrag).

Voorliggend onderzoek kent tevens een aantal beperkingen. Zo bijvoorbeeld, werd voor het onderzoeken van de relatie tussen neuropsychologisch (dis)functioneren en behandel succes geen rekening gehouden met de tijd die jongens reed in de instelling verbleven, was de steekproef niet groot genoeg om relevante variabelen mee te kunnen nemen in de statistische analyses (bijvoorbeeld medicatiegebruik), en was de data om het effect van neuropsychologische disfuncties op behandelbetrokkenheid en behandel succes te onderzoeken beperkt tot één meetmoment.